

La denominació «el riu d'Alcoi» és certament la més popular i d'ús més general, però si més no, és excessiu, i fins arbitrari, postergar el nom *Serpis*, fins a donar entenent que sigui un nom il·legítim i artificios: era un prejudici de Sanchis Guarner (fins a l'extrem d'ometre'l totalment en el seu *Nomenclàtor*, p. 32).

Però no l'hi acompanyen els altres geògrafs i erudits valencians: el mateix SSivera, diu que Lorxa és «a un k. del riu *Serpis*»; Figueres Pacheco, anomena «el *Serpis*», i en descriu el curs en una dotzena de passatges de la GGRV (631, 749 i passim); i gent més popular, repetidament en MGadea: «Gandia no li guanye València, puix per dins té --- y per fóra un horta --- plena de pòbles y ermites y --- dos pònts sobre'l riu *Serpis* --- un pòrt de mar ---» (*Terra del Xè I*, 366);¹⁰ per ell veiem la pron. popular amb è oberta; i de nou II, 130; I, 80, 344. Sens dubte és més usual entre els rústics dir-ne «el riu d'Alcoi» (anotat a Ador, xxxii, 183.25); però de totes dues maneres ho sento a l'Alquerieta de Guardamar, vora la qual desemboca el²⁰ *Serpis*.

En tot cas era nom transmès per la llengua viva des del ll. vulgar al mossàrab, del qual el rebé Aben-Haldún: *šrbš*: vocalitzat correctament *š<e>rb<e>š* pel bon arabista C. F. Seybold, en un article del *Bol. d. l.*²⁵ *R. Ac. d. l. Hist.* xl (1902, 554-555); igual o millor hauria pogut posar-hi *šerpeš*, atès l'ús supletori del *b*, usual en àrab, per representar la *p*, que no existeix en llur alfabet.

ETIM. FLUVIUS SERPENS 'el riu serpentejant', 'el de les moltes recolzades'; com és sabut, en aquest mot el llatí vulgar mantingué en ús l'accentuació del nominatiu, com ho demostra el cat. *serp* etc., però també el mossàrab, revelat per la toponímia.

Serpa, ciutat de l'Alentejo, a la vora esquerra del³⁵ Guadiana, capital d'un «distrito», 160 k. SE. de Lisboa, situada precisament allà on el gran riu es posa a serpentejar, estret per la Serra de Guadalupe; antigament *Sérpia* (on veiem encara el rastre d'una *-i* com la de *Serpis*); *Serpins*, freguesia 20 k. al SE. de Coïmbra;⁴⁰ *Serpos*, poble andalús agre. a Almonaster, prov. Huelva, a mig camí d'Aracena a la frontera portuguesa, al començament de la Rivera Olivargas, afl. esq. de l'Odiel, riu de curs serpentejant ben comparable al del *Serpis*; en fi, dins Sevilla la *calle de las Sierpes*, on no hi ha hagut mai serps, és clar, però era també una⁴⁵ CALLIS SERPENS, de moltes recolzades; potser també relacionable el de la pda. *terra (de) Serpentí*, te. Benissa (xxxiv, 87.23), si és que hi ha tals frisos roquers, ondulants, com els que hem vist en la nota sobre *Beni-*⁵⁰ *tatxell* (supra, art. *Cambradasa/Camarasa*).

Serquera, V. S. (misc. moss.)

SERRA

1) SERRA, poble uns 25 k. al Nord de València, enlairat a mig aire de la Serra de la Calderona.

PRON.: *šf̄ra* (p. ex.: «N. és de *šf̄ra*», «pujar a *s.*»,⁶⁰

1935); i en les enqs. de 1962, a Serra mateix (xxx, 57-65).

MENTIONS ANT. Ja en el *Rept.*, p. ex., entre els «castra de quibus retenta est potestas: Berengario Burgueti, castrum et villam de *Axerra*, cum alcheriis --- sive furnis et molendinis», donació de 3-viii-1238; va darrere uns noms poc identificables, però seguit de tres del Nord, coneguts: «*Covas de Berig, Villahamez, Artana*» (Bof., 371.4). Es interessant veure que en aquesta donació primerenca, i subjecta a precaucions militars de conquesta, el nom apareix amb la seva pronúncia morisca, de *s* com *š*, i àdhuc precedit de l'article aràbic (*aš-šerra*); però després, més avall, en un mer cas de repartiment de terres, ja apareix en la forma catalana; i, demostrant consciència, amb l'article nostre, del valor topogràfic del mot: «Alqueria Naxara de la Serra» (371.24).

En Muntaner (cap. 9), amb una variant xocant (que Casac. no ha admès en la seva ed.): «*Serra*, Alocau, Torres-Torres ---» (ed. Bàrcino, 30.15), però en l'ed. Bof. llegim aquí: «*Saria* e Elocau e Castellnou e Segorb ---»; es tracta d'un cas de haplografia: cal entendre «*S<err>a Ria* e Elocau ---»: *Ria* era un llog. dependent de *Serra*, provinent de l'ar. *ribā* 'molí' (aquells molins que es feien constar en la infeudació de 1238, supra). En el cens de moriscos de 1609, consten també junts «*Serra y ria*, 80 focs moriscos», pertanyent a Josep de Cardona (si bé Reglà, que no se n'ha adonat) ho imprimí sense segmentar (p. 101).

Altrament la forma *Serra* és constant en la doc. cristiana, des de mj. segle. P. ex. 1257 (Huici II, 88); 1277, Soldevila (*Pere el Gran* I, 2a. p., 85); i molts altres, com en les cites que adueix SSiv. de 1271, 1535 etc.; més en Lz.Vargas (biblgr. II, 88). I en els censos de 1563, 1572 i 1602, en que té 40 o 46 moriscos (comptant-hi *Ria*) i sense *Ria* 19, en el primer (Lapeyre, 38).

Ja l'esmenta el moro valencià Abenalabbar (1198-1260), amb la grafia *s'rr̄t* (citada per Simonet, *Glos. Moz.*, p. cvii). Això es podria entendre com *šer̄ra* amb dues *e*; però no com *šjerra*, com pretengué Menéndez Pidal (*Orig.*, 166), creient veure-hi un indicatiu que en el mossàrab valencià hi hagué hagut diftongació a la manera castellana. Era una interpretació ben abusiva; † a penes s'hauria pogut pensar en una segmentació incipient *eé* (com la que imaginaren Fabra i Fouché per explicar el pas de *è* a *é* en el català comú), també això ben insegur, car el «madda» és un procediment merament gràfic per evitar la repetició d'un àl·lit proveït de hamza (catàstasi brusca de vocal).

Qui sap què volia entendre aquí Abenalabbar. Però com que la fatha davant *r* sona oberta o tirant a *ā*, i no pas com a *ā* (= *ē*) —el valor que se li dóna en altres contextos—, crec que el que volia remarcar el⁵⁵ savi sarraí és que era una fatha = *é*, i no pas *a* = *ā*. Notem que ni la «*Historia Roderici Campidocti*», obra d'un castellà, que anomena aquesta població en narrar la història de l'avanç del Cid, no hi posa diftong: escriu *Serra*. No hi ha cap notícia de diftongació enlloc en la toponímia de tot el País Valencià o